

Ampt Epe

Nr 145 – december 2003

REDACTIE: Wim van 't Einde, Dennenweg 15, 8172 AH Vaassen,
telefoon (0578) 57 65 51, e-mail wim@vanteinde.nl

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING EMST - EPE - OENE - VAASSEN

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de geschiedenis van Emst - Epe - Oene - Vaassen

Lidmaatschap € 11,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter:	E. de Jonge Hanendorperweg 74, 8166 JJ Emst Telefoon (0578) 66 22 08 voorzitter@ampt-epe.nl
Secretaresse:	Th. te Riele-ter Laak Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen Telefoon (0578) 56 06 54 secretaris@ampt-epe.nl
Penningmeester:	M.L. Endendijk Molenpad 1, 8162 ZH Epe Telefoon (0578) 61 30 78 penningmeester@ampt-epe.nl
Leden:	W.J. van 't Einde H. Kloeze-man

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 1383-2026

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van „Ampt Epe“.

Ampt Epe

december 2003

Een terug- en vooruitblik

van de voorzitter

Het leek me goed er een gewoonte van te maken elk nummer iets te zeggen over het wel en wee van de vereniging. Ik beging met de jaarvergadering in Oene. Het was verheugend dat velen die bezochten en instemden met de benoeming van de oud-bestuursleden Jan Kreffer en Wim van Putten tot erelid en Henk Kloeze-man en Wim van 't Einde tot bestuurlid. Indien u er niet was, hebt u mogelijk gelezen dat er discussie ontstond over het standpunt van het bestuur over een eventueel streekarchief. Ik wil nogmaals nadrukkelijk uitdrukken dat wij daar voorstanders van zijn. Maar Epe heeft onze voorkeur als vestigingsplaats.

De avond werd afgesloten door een ontroerende lezing van Lijda van den Bremen over het Epe van weleer.

Lijda namens alle aanwezigen: nogmaals bedankt.

In het jaar dat voor ons ligt zijn we, zoals u zult lezen, heel wat van plan. Zo is er een genealogische dag, een excursie en tenminste één lezing gepland. Ik hoop velen van u te mogen begroeten op één van deze evenementen.

Op 29 januari wordt onze website officieel geopend. Wim en ik hebben daar veel energie in gestoken en we zijn blij dat het zover gaat: *Ampt Epe* gaat online! Met deze nieuwe service willen we onder andere de communicatie bevorderen. Op de jaarvergadering werd er gevraagd of we een fietstocht langs bijzondere plekjes in de gemeente kunnen organiseren onder deskundige begeleiding. Een prima idee; dit wordt onderzocht. Er is echter één probleempje. Ideeën onderzoeken en uitwerken vraagt menskracht. Daarom doe ik een dringend beroep op u om u als vrijwilliger te melden voor een nieuw in te stellen werkgroep: de evenementencommissie. Zo'n groep kan het bestuur veel werk uit handen nemen. Een eerste lid heeft zich al gemeld!

Evert de Jonge
voorzitter@ampt-epe.nl

Mededelingen

Virus

Zowel de secretaris als de voorziter hebben kort na het verschijnen van het vorige nummer -dankzij een virus-problemen met het ontvangen van e-mail gehad. Mocht u eind oktober/begin november een mailtje hebben gezonden dan is dat mogelijk niet aangekomen.

Website

Natuurlijk wordt nieuws en de agenda via Ampt Epe verspreid, maar het leek ons goed met het digitale tijdperk mee te gaan.

Daarom wordt op 29 januari 2004 door dhr. H.J. Berkhoff, wethouder cultuur, onze website officieel geopend. Dit vindt plaats op het gemeentehuis; u bent van harte welkom. (aanvang 15.30 uur). Op de site vindt u wetenswaardigheden over de vereniging, de laatste nieuwtjes, de actuele agenda, maar vooral bronnen voor stamboom- en historisch onderzoek in onze gemeente. Na de aanloopfase blijven wij - met name de werkgroep genealogie- de site vullen. U vindt de site vanaf 29 januari onder: www.ampt-epe.nl.

Evenementencommissie

Oproep; geef u op indien u mee wilt denken en werken voor het organiseren van onder andere excursies voor onze vereniging.

Dit kan via e-mail: voorzitter@ampt-epe.nl, maar ook telefonisch: 0578-662208.

Agenda

- 29-01-2004 Opening website door dhr. H.J. Berkhoff, wethouder cultuur gemeente Epe, in het gemeentehuis, aanvang 15.30 uur
- 27-03-2004 Excursie o.l.v. dhr. C. van Baarle naar de nieuwe archeologische vondsten in Emst. (plaats voor het verzamelen wordt in het komend nummer bekend gemaakt). Ook zusterverenigingen nemen deel aan dit evenement.
- 24-04-2004 Genealogische dag i.s.m. Vereniging Veluwe Geslachten, Gemeentewoning, Stationsweg, Epe, aanvang 10.00 uur.

Daams 'molen

De stichting Vaassen's molen en de Vereniging Vrienden van Daams' molen hebben de alarmklok geluid over het voornemen hoogbouw aan de Jan Mulderstraat te Vaassen toe te staan, waardoor de zogenaamde molenbiotoop wordt aangetast. Men vreest voor de teloorgang van één van Vaassens belangrijkste cultuurhistorische monumenten. Diverse instellingen en verenigingen, waaronder ook Ampt Epe, hebben bezwaar aangetekend bij het college van B&W.

E-mailservice

In de toekomst willen we u als leden sneller kunnen informeren. We willen daarom een e-mailservice starten. U krijgt hiermee via e-mail herinneringen aan activiteiten en zo kunnen we u sneller op de hoogte houden. Uiteraard blijft ons blad Ampt Epe gewoon bestaan.

Aanmelden is eenvoudig.

Ga naar www.vanteinde.nl.

Volg de link ampt Epe

Vul het formulier in en druk op verzenden.

Wanneer u het e-mailtje hebt verzonden bent u aangemeld.

Reactie van onze lezers

Een reactie op Klein Artis (AE - 144)

In het jongste nummer van Ampt Epe las ik een berichtje over een tentoonstellingsschip Klein Artis dat in 1947 op verschillende plaatsen in het Apeldoorns Kanaal aanmeerde. Het riep bij mij enige herinneringen op aan mijn eigen kinderjaren. Ik woonde in Vreeland, een klein dorp aan de Vecht. In mijn lagere schooltijd (1955-1961) kwam af en toe een tentoonstellingsschip bij ons in het dorp en bleef dan een paar dagen liggen. We gingen er dan met de hele school in groepen naar toe. Het was een vrij lang en smal schip met een lage opbouw, vergelijkbaar met de schepen die op de Engelse kanalen varen.

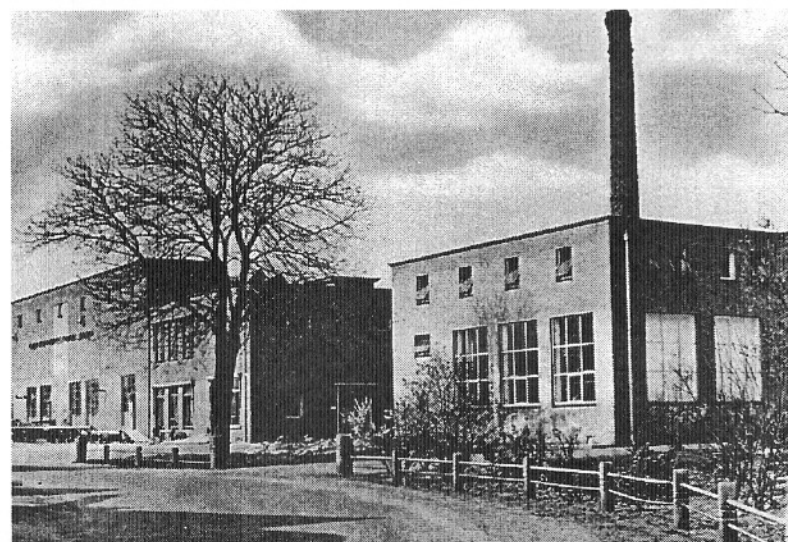
Als je binnen kwam moest je een paar treden af. Er waren binnen langs beide wanden en in het midden in een aaneengesloten rij glazen vitrines met opgezette en levende dieren; voor zover ik weet waren het vooral reptielen, vissen en kleine zoogdieren. Ook de wervels van walvissen kan ik me wel herinneren. Volgens mij werd het geheel gerund door een echtpaar dat op het schip woonde. Je moest betalen voor je naar binnen mocht maar daarna kon je, door de U-vormige constructie van het looppad, net zo vaak langs de meest griezige beesten gaan als je zelf wilde.

Ik heb het nog even nagevraagd bij mijn vader, die al zijn hele leven lang in Vreeland woont. Ook in zijn lagere schooltijd rond 1930 kwam het schip al in het dorp. Het heeft dus een historie van meer dan 25 jaar. Na 1960 kan ik me niet heugen dat het schip nog een keer geweest is. Blijkbaar kwam het natuurhistorisch museum dus in heel Nederland, als er maar een vaarwater was.

C. Kok - Epe

Herinneringen uit het verleden (3)

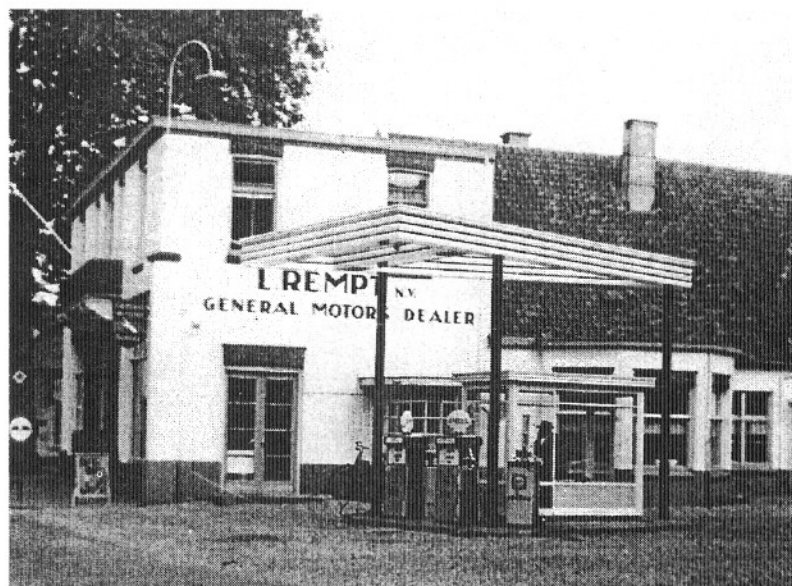
Allereerst even een rectificatie van de namen bij de stoommachine in het vorige nummer. De man in de paal is niet Hans van Putten, maar Marinus Westerink. Hans van Putten staat op de plek waar bij de foto Marinus Westerink staat vermeld.

Melkfabriek Gelria in Zuuk. Dit pand is aangekocht door de VMI, waardoor het is afgebroken.

Garage Rempt vanaf de zuidzijde gefotografeerd. Dit pand is afgebroken. Op deze plek is nu een nieuw pand gebouwd, waarin Scapino is gevestigd.

Het pand van juwelier Schans, met links sigarenmagazijn Brouwer. Hierin is nu de CD/DVD-winkel van Kieskamp gevestigd. Het gedeelte van Schans is in 1992 nieuw gebouwd. Daarin is nu Zeeman gevestigd.

Werkgroep stamboomonderzoek

Tijdens de bijeenkomst in september heeft de werkgroep een aantal mogelijke activiteiten die ze zou kunnen ontplooiën op een rij gezet:

1. Website opzetten
2. Grafstenen fotograferen
3. Maken van diverse transcripties
4. Genealogische dag 24-4-2004
5. Inventarisatie publicaties in de regio
6. Wie is met welke namen bezig?
7. Uitwerken families voor 1811
8. Boerderijgeschiedenis

Dit is een lijst van activiteiten die we kunnen gaan ontplooiën en waar ook weer nieuwe activiteiten aan kunnen worden toegevoegd.

Over de verschillende punten hebben we het volgende besloten:

1. Aan de website zal worden gewerkt door Wim van 't Einde en René Wagenaar.

2. Henk Berends neemt het initiatief voor het fotograferen van de grafstenen.

Wim van 't Einde zal de grafstenen in Vaassen voor zijn rekening nemen.

De resultaten zullen (eventueel in samenwerking met Veluwe geslachten) op een CD-ROM worden gepubliceerd.

Evert de Jonge neemt contact op met Veluwe geslachten en onderzoekt de eventuele juridische consequenties.

3. Evert de Jonge heeft het nodige materiaal om transcripties van te laten maken. Aan de werkgroepleden wordt gevraagd zich hiervoor beschikbaar te stellen. De resultaten van de transcripties worden op de website gezet.

Graag nog aanmeldingen voor deze transcripties bij Evert via

e-mail: voorzitter@ampt-epe.nl. Vele handen maken licht werk. We hebben er allemaal plezier van.

4. De voorbereidingen van de genealogische dag en de presentatie van onze werkgroep daarbij zal de volgende keer worden besproken.

5. Over genealogie is al veel geschreven en gepubliceerd. We willen een overzicht van de documenten maken die al beschikbaar zijn. Dit kunnen websites zijn, maar ook boeken, publicaties e.d. Door deze inventarisatie wordt het gemakkelijker om de informatie te vinden.

Actie: Iedereen

Informatie via de mail aanleveren aan Wim van 't Einde: wim@vanteinde.nl

Per publicatie graag aangeven de naam van de publicatie, de familie(s) waar het over gaat, de vindplaats en eventueel waar het kan worden besteld. Andere informatie is natuurlijk ook welkom.

Het resultaat zal via internet worden ontsloten.

6. Iedereen is met onderzoek bezig. Veelal komen daar dezelfde namen in voor en kunnen we elkaar helpen. Om het contact hierover te bevorderen wordt iedereen gevraagd om een lijst met namen in stamboek en kwartierstaat te maken en deze aan Wim van 't Einde: wim@vanteinde.nl te mailen. Een voorbeeld van een dergelijk document is te vinden op www.vanteinde.nl onder genealogie onder de kop 'Waar ben ik mee bezig', ga door naar de daaronder vermelde link.

Actie: Iedereen

7 en 8. Aan deze punten zal nog niet worden begonnen.

De volgende bijeenkomst wordt op 12 januari 2004 om 19.30 uur gehouden bij Wim van 't Einde, Dennenweg 15 Vaassen.

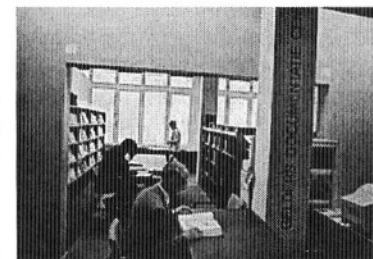
Wim van 't Einde

Een bezoek aan het Gelders Documentatie Centrum

Het Gelders Documentatie Centrum (GDC) is een afdeling van de bibliotheek Arnhem, waar belangstellenden en onderzoekers terecht kunnen met hun vragen over Gelderland. Niet alleen het Gelders verleden maar ook de actualiteit komt in het GDC ruimschoots aan bod.

Deze tekst staat op een folder van het GDC en is meer dan waar. Op uitnodiging van het instituut brachten bestuursleden van historische verenigingen en archiefinstellingen op 20-11-2003 een bezoek aan het centrum. Na een inleiding door dr. Marc Wingens, conservator Gelriana, over de collecties mochten de nieuwsgierig geworden deelnemers een kijkje nemen in de onderaardse depots. Een aantal prachtige middeleeuwse handschriften, incunabelen (wiegedrukken) en vroege werken, waaronder een stedeatlas van Blaeu lagen daar te wachten op de bezoekers. Vervolgens volgde een lezing met dia's over de samenhang tussen landschap (in dit geval wielen in het Betuwse) en geschiedonderzoek. Het bezoek werd afgesloten met een informeel gedeelte.

Ofschoon ik het GDC al instituut kende werd ook ik verrast over wat er allemaal te vinden is. Allereerst zijn vrijwel alle jaargangen van organen van Gelderse historische en genealogische verenigingen aanwezig in de studiezaal, naast belangrijke naslagwerken. Ook de belangrijkste historische publicaties over Gelderland, de drie kwartieren (Veluwe, Betuwe en Achterhoek) en - per gemeente gerangschikt - de afzonderlijke dorpen zijn er te vinden. Maar ook landelijke (genealogische) publicaties, zoals Gens Nostra, Nederlands Patriciaat en de zeldzame

Heraut staan in de studiezaal, samen met recent uitgebrachte periodieken.

In de depots staan 40.000 boeken, tijdschriften, kranten en andere materialen over Gelderland, waaronder brochures, rapporten, landkaarten, luchtfoto's en ansichtkaarten. Deze zijn bij de inlichtingenbalie op te vragen. Een belangrijk hulpmiddel daarbij is een trefwoordensysteem dat via de computer raadpleegbaar is. (Ook via de website raadpleegbaar). Verdere ingangen op de collecties zijn: kaartcatalogi, de 'Catalogus van de openbare Bibliotheek te Arnhem' (1883), de 'Catalogus van de pamfletten aanwezig in de Bibliotheek Arnhem 1537-1795', de 'Catalogus incunabelen en postincunabelen Bibliotheek Arnhem' en de 'Catalogus van handschriften in de Bibliotheek Arnhem'.

Apart dient vermeld te worden dat vrijwel alle Gelderse kranten vanaf 1955 aanwezig zijn, maar ook onder andere het 19e eeuwse Over-Veluwsch Weekblad en aparte collecties Operatie Market-Garden en genealogie/heraldiek. Veel werk is er gestoken in het project 'Gelderland in beeld' (apart raadpleegbaar via www.gelderlandinbeeld.nl) waarop 50.000 ansichtkaarten van onze provincie. In de toekomst komen ook andere beeldcollecties via deze site beschikbaar, onder andere de ansichten van onze zustervereniging Heemkunde Hattem.

Het GDC -binnenkort 'De Gelderse Bibliotheek' genoemd- is te vinden op het adres Koningstraat 26, Arnhem, tel. 026-3543161, iedere dag geopend van 10.00-18.00, behalve maandag (13.00-21.00), bovendien donderdagavond tot 21.00 uur, zaterdag 10.00-16.00 en zondag 13.00-17.00 uur (maanden september-april).

De website: www.bibliotheekarnhem.nl.

U bent van harte welkom in deze prachtige bibliotheek. Lidmaatschap van een bibliotheek is niet nodig, maar u moet zich voor het raadplegen van zeldzame werken wel kunnen legitimeren.

Evert de Jonge

Een Eper jager schrijft ons

Overgenomen uit het Nieuws- en Advertentieblad van zaterdag 25 oktober 1941:

'Men doet in het jagersleven wel eens vreemde ervaringen op. Tal van meer en minder waarschijnlijke verhalen (om nu eens niet te spreken van jagerslatijn) getuigen ervan. Niettemin gelooven we, dat de ervaring, die wij dezer dagen in onze mooie Eper bosschen rijker werden, uniek is en in zekeren zin te wijten aan den abnormalen tijd, die wij beleven. Nadat ons groepje jagers, met medewerking van enkele drijvers, doende waren geweest konijnen en hazen te verschalken, wat ons wonderwel gelukte, besloten we een oogenblik te rusten en onzen moed en kracht te hernieuwen door een rookertje. Pijpen, papier en tabak en nog andere instrumenten, die tegenwoordig behooren tot de noodzakelijke uitrusting van een rooker, kwamen te voorschijn en ieder verzorgde met toewijding zijn genotmiddel, totdat als spoedig de grijze rookwolkjes genoeglijk opwaarts kringelden.

Na enkele oogenblikken werd ons reukorgaan echter getroffen door een scherpe brandlucht. Onparlementair uitgedrukt: het stonk verschrikkelijk. Onze eerste gedachte was natuurlijk boschbrand en speurend keken we rond in het struikgewas. Niets ontdekkend, besloten we de oorzaak dichterbij te zoeken en plotseling bemerkten wij één der drijvers, die gemoedelijk aan zijn pijp stond te zuigen, terwijl een akelige geel-gauwe walm langzaam uit pijp en mond, ja zelfs uit zijn neus opsteeg.

Omzichtig, boven den wind naderden wij toen den niets vermoedenden "stankbron" en vroegen hem, welk product hij daar eigenlijk rookte. Het onverwachte antwoord luidde, dat hij dat niet wist, doch iederen

morgen zijn tabaksdoos vulde uit zijn matras. En waarachtig, bij nader onderzoek bleek, dat de man onvervalscht zeegras rookte, hetgeen hem blijkbaar zoo goed smaakte, dat hij ons aanbod, om zijn pijp te vullen met een gangbaarder bladmengsel, met verontwaardiging afwees. Na de kennismaking met dit zeegras-rookenden mensch zullen wij niet verwonderd zijn in de toekomst in de couranten te lezen, dat de hooibergen bewaakt moeten worden, omdat de tabakslOOze voorbijgangers hun hartstocht trachten te bevredigen met hooi."

Tijdens de tweede wereldoorlog kwam in mei 1942 het "rokertje" op de bon. Daarvoor waren de tabaksartikelen nog vrij verkrijgbaar, als de winkelier tenminste kon en wilde leveren. De verleiding was groot om de voorraad achter te houden en "onder de toonbank" tegen hogere prijzen van de hand te doen. Er kwamen tabakssurrogaten, zoals de Amateursigaretten en shag Amateurstabak. "Het klinkt allemaal wel aardig en de eigen telers doen er heus hun best wel op, maar wie er in de huiskamer van wil genieten doet er goed aan ter wille van zijn omgeving de ramen te openen. Meestal is het product ronduit bocht, bocht met een sierlijke Franse naam soms; Remplaçant."

Onder de naam "Edel-assortie van eigen bodem" werd rooktabak in de handel gebracht, die bij wat nauwkeurig onderzoek bleek te bestaan uit gedroogde bladeren van allerlei bomen, takjes, straatvuil en dergelijke. Wie het in zijn pijp stopte kon zelfs met de beste fantasie niet de illusie hebben iets te roken dat op tabak leek.

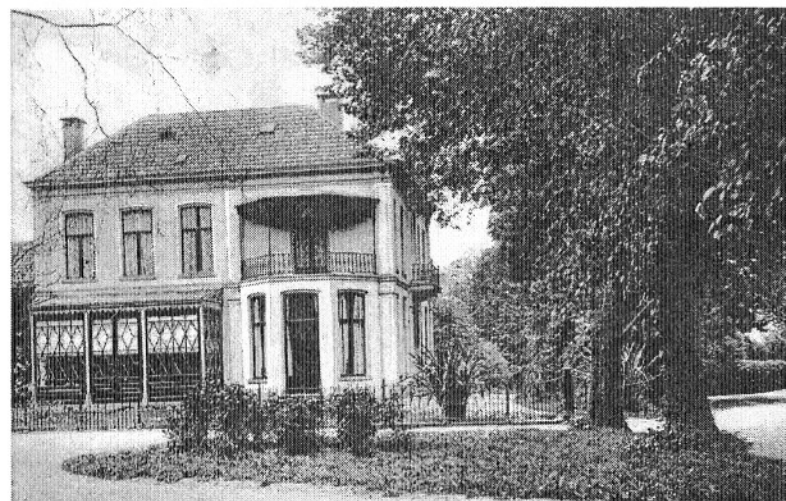
Frans Schumacher

Bron: "Dat kan ons niet gebeuren", een boek over het dagelijks leven tijdens de 2de wereldoorlog

Villa 'Vijvervreugd'

In het centrum van het dorp Epe, vlak bij de Grote Kerk, staat een imposante witte classicistische villa: 'Vijvervreugd', gebouwd in 1879 door de familie van der Feltz.

Midden in de voorgevel is de terugspringende voordeur aangebracht met aan weerszijden twee grote ramen. Het is een bijna vierkant gebouw, dat ook in de zijgevels 4 tot 5 ramen heeft.

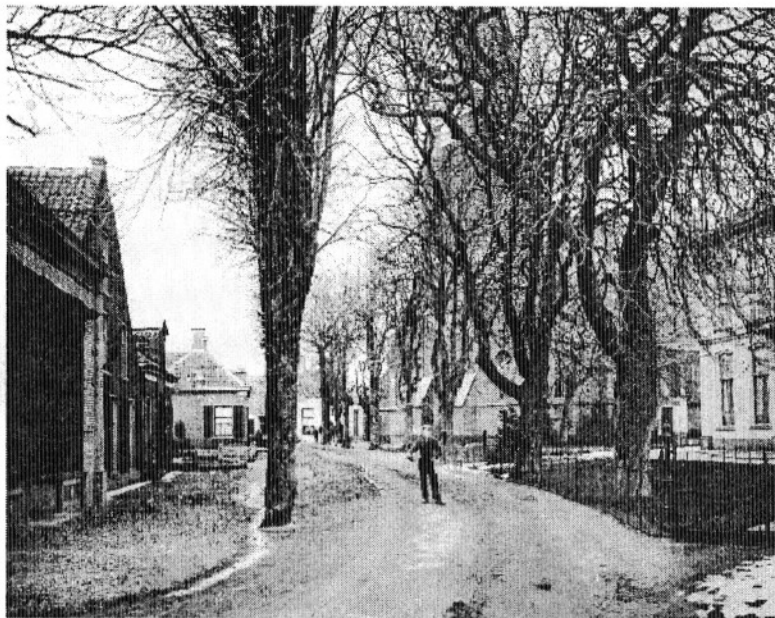

Villa Vijvervreugd in 1906

Indeling van het huis

In het huis bevindt zich van de voordeur tot de achterdeur eerst een vestibule en dan een lange, marmeren gang. Het plafond van de gang en het trappenhuis is versierd met stucwerk. Naast de voordeur rechts ligt een kleinere kamer, dan komt er een groot trappenhuis met een mooie trap en vervolgens een grote kamer. Links naast de voordeur bevinden zich twee grote kamers en-suite met een erker en een serre. De eerste verdieping heeft dezelfde indeling en

daarboven is een grote zolder over het hele huis. Achter het woonhuis werd een apart huis neergezet, dat was bestemd voor het personeel. Hierin bevonden zich beneden de keuken, bijkeuken, kelder en provisiekasten; boven waren twee slaapkamers bestemd voor de dienstmeisjes. Dit huis had zowel boven als beneden een verbinding met het grote huis. (1)

De Beekstraat eind van de 19e eeuw

De tuin

Rondom dit huis lag een grote parkachtige tuin: door aankoop werd het erf uitgebreid, zodat uiteindelijk het hele terrein tussen de Beekstraat, Emmastraat en Hoofdstraat, uitgezonderd de 'Toko' (een winkel op de plek waar nu de herenmodezaak Van Putten is gevestigd), bij Vijvervreugd hoorde. De toestand is zo gebleven tot 1912.

In een krantenartikel uit 1961 wordt in een "historische rondwandeling" dit verteld:

'Verder langs de Dorpsstraat lag de statige witte tuinmanswoning (deze was in 1882 gebouwd), behorende bij de Villa Feltz (nu Vijvervreugd); wat lag deze woning daar aardig aan de weg in de diepte in de begrenzing van de mooie tuin van de freules van der Feltz, men moest namelijk langs een stenen stoepje van enkele treden afdalen om bij de tuinmanswoning te komen; ook het terrein daarnaast tot de tegenwoordige Emmastraat behoorde allemaal tot het bezit van de freules; daar kabbelde zo vriendelijk ons dorpsbeekje langs de Dorpsstraat.'

Vanuit de villa was de tuin een echte siertuin met veel planten en bloemen, naast de ingang (aan de kant van villa Beekzicht) stond een theekoepel. Aan de kant van de Emmastraat lagen een grote moestuin en een boomgaard. Ook lag aan deze kant een grote vijver met een waterval voor de instromende beek.

Aanleg van een vijver

In het midden van de vorige eeuw heeft Burgemeester Jhr. G.W. van der Feltz toestemming gekregen om de Dorpsbeek te verleggen langs zijn huis. In de tuin, tegen de hoge enkgrond, liet hij een vijver graven en door het vertragen van het verval van de beek, langs de Beekstraat, was het mogelijk bij de inloop van de vijver een waterval te maken. De beek werd toen rechtdoor naar de Hoofdstraat geleid, langs de Hoofdstraat naar haar oorspronkelijke bedding langs de Gildenweg. Zo loopt de beek nu nog, zij het grotendeels onzichtbaar. (2)

In een museum in Arnhem bevindt zich een tekening, waarop de kerk van Epe, van het zuiden uit gezien, is afgebeeld. Op de voorgrond is een molen te zien, gedreven door waterkracht. Het watervalletje in de tuin van Vijvervreugd is zeer waarschijnlijk het restant van het verval, dat vroeger die molen heeft gedreven. (3)

Rond de vijver werden groepen bomen geplant en ook stonden er nog verschillende oude bomen: een paar eiken, een beuk en enkele linden. Meer naar de hoek, bij de Beekstraat, stonden vier taxusbomen, keurig op een rijtje;

I weet
* Epe
NL!

omdat deze bomen zo deftig in het gelid stonden, werden ze in de volksmond 'de vier freules' genoemd, naar de vier dochters van burgemeester van der Feltz.

Voor het huis stonden twee oude kastanje bomen, met zware takken. (4)

Een eerder huis

Voordat dit herenhuis op deze plek werd gebouwd, stond er een ander huis, dat afgebeeld is op een tekening van P. Visser uit 1854. Het bestond uit een groot voorhuis met een achterhuis en deel. De zijgevel stond op de grens van het kerkhof (dit werd in 1829 buiten gebruik gesteld). (5)

Dit huis werd eind 1820 gekocht door burgemeester van der Feltz.

Gustaaf Willem van der Feltz

Gustaaf Willem van der Feltz werd op 24 juni 1819 benoemd tot schout van Epe, dat hij tot 1825 bleef toen hij burgemeester werd. Dit was hij tot 1852.

In het voorhuis van deze woning woonde het gezin van van der Feltz, maar er moest ook ruimte komen voor de 'secretarie' van de gemeente. Behalve schout was jonkheer van der Feltz ook gemeentesecretaris. Het achterhuis, dat bestond uit de deel en stallen, werd gedeeltelijk omgebouwd tot kantoor. Hier werden de akten van geboorte, trouw en overlijden geschreven en alle andere zaken afgewikkeld van de gemeente. Een gemeentehuis was er nog niet, dat zou pas komen in 1854, bij burgemeester mr. E.F.J. Weerts. De rest van het achterhuis was nog steeds in gebruik als stal voor enkele koeien, varkens, kippen en paarden.

Burgemeester van der Feltz overleed op 7 augustus 1870, zijn vrouw was al in 1862 overleden. De vijf ongetrouwde kinderen, Pieter, Geertruida, Gustava, Louise en Reinhardina, bleven achter in het ouderlijke huis. (6)

De bouw van een nieuwe villa

Zij besloten om het oude huis te laten afbreken en villa 'Vijvervreugd' te bouwen, dat aanvankelijk overigens Villa

van der Feltz werd genoemd.

De laatste van de kinderen, Louise, overleed op 22 maart 1912 en op 15 oktober werd de villa met tuin en moestuin publiek verkocht:

Notaris VERMOUTEREN zal op Dinsdagen 1 en 15 October e.k., telkens 's middags 3 uur, in het Hotel „t Wapen van Epe" te Epe, bij inzet en toonlag veilen:

Voor de ERVEN FREULE VAN DER FELTZ:

Een te Epe riant gelegen villa ook zeer geschikt voor pension, (bevattende 11 kamers, dienstbodenkamers, keuken, kelder waarin ijzeren kluis enz.) met omgelegen sierlijk aangelegd terrein, waarin vijver en vele vruchtboomen met moestuin, groot 0—96—70, in 9 perc., kolommen en massa.

Vóór den toeslag worden afzonderlijk geveild met het recht van benadering: het kippenhok met ren op perc. 1 en 2, de druiven- en bloemenkaat op perc. 2, het tulmanshuis en het kippenhok met ren op perc. 2 en 3 en de broelbak met ramen op perc. 5, alles voor afbraak, en nog 1 beuk en 2 elken op perc. 4.

Aanwijzer de tuinman Sippens, terwijl terreinkaartjes waarop de groote der percelen, à f 0.10 te verkrijgen zijn ten kantore van den Notaris. (9123)

— Daar twee perceelen van het terrein Erven Freule v. d. Feltz zijn gekocht door den hr. E. Bruina, Dir. van het Apeld. Bioscoop-theater, is de meening niet ongegrond, dat er plannen bestaan hier een dergelijk theater te vestigen.

— Tot ons genoegen vernemen we dat de E. O. T. (Eper Onderw. Tooneelver.), door nieuwe krachten versterkt, hard aan het studeeren gaat. Wij wenschen haar veel succes toe.

— Dinsdagnamiddag jl. had in het Hotel „t Wapen van Epe” ten overstaan van nots. Verkouteren, de toeslag plaats van de perceelen van de Erven Freule van der Feltz.

Perc. 1 werd niet afgemijnd, koper werd de hr. Blankhart voor den hr. J. L. J. B. Baron Sweerts de Landas voor f6500; perc. 2 en 3 werd getrokken door den hr. E. Bruins te Apeldoorn voor f2770; perc. 4 en 5 werd getrokken door den hr. H. A. Westhoff alhier, voor f2980; perc. 6 niet afgemijnd, koper werd de hr. Blankhart voor den hr. J. L. J. B. Baron Sweerts de Landas voor f900; perc. 7 werd niet afgemijnd, koopers werden de hh. H. Hebers en H. A. Westhoff alhier, voor f850; perc. 8 werd niet afgemijnd, koopers werden de hh. G. J. de Boer te Vaassen en P. de Boer alhier, voor f750; perc. 9 werd niet afgemijnd, koopers werden de hh. Joh. Kwakkel Gzn. en H. P. van Laar alhier, voor f1400; perc. 10 en 11 werd getrokken door den hr. H. G. Heering, Oene, voor f76; perc. 12 werd niet afgemijnd, koper werd den hr. H. P. van Laar voor f40; perc. 13 werd getrokken door den hr. W. Das alhier, voor f49.

Later zijn de perc. 7, 8 en 9 overgogaan in handen van den hr. J. L. J. B. Baron Sweerts de Landas.

Latere functies van de villa

Op 1 mei 1889 werd Jacob Lodewijk Jan Baptist baron Sweerts de Landas burgemeester van Epe. Hij kocht 'Villa van der Feltz' en gaf het huis de naam 'Vijvervreugd'. Hij hield de tuin in stand zoals de familie van der Feltz die had nagelaten en bewoonde het huis tot 1926, toen hij als weduwnaar was achtergebleven.

Villa 'Vijvervreugd' aan de parkzijde

De villa is een aantal jaren familiepension geweest en in 1939 werd het pand met de tuin door de gemeente aangekocht. De tuin werd het Emmapark en het huis werd voor verschillende doeleinden gebruikt.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden er de distributiediensten ondergebracht. Ook zijn er verschillende scholen tijdelijk gehuisvest geweest evenals de sociale werkplaats. In 1948 werd hier de Veeartsenijkundige Dienst gevestigd; verder werd het door een aantal mensen bewoond. (7)

In de jaren '50 werd Vijvervreugd door het kerkbestuur van de Grote Kerk aangekocht voor haar diverse jeugdgroepen. In 1982 stelde de kerkvoogdij een kamer van 'Vijvervreugd' ter beschikking voor de bestuursvergaderingen van de Eper Gemeente Woning. Het aanbod werd aanvaard en besloten werd de kamer grondig te restaureren en te laten inrichten in passende stijl. Op 4-11-1982 kon de 'Ds. Prinskamer' in gebruik worden genomen. (8)

Tegenwoordig doet de benedenverdieping van 'Vijvervreugd' dienst als wijkcentrum van de Grote Kerk. In 2002 heeft de villa een grondige opknapbeurt gehad. (9)

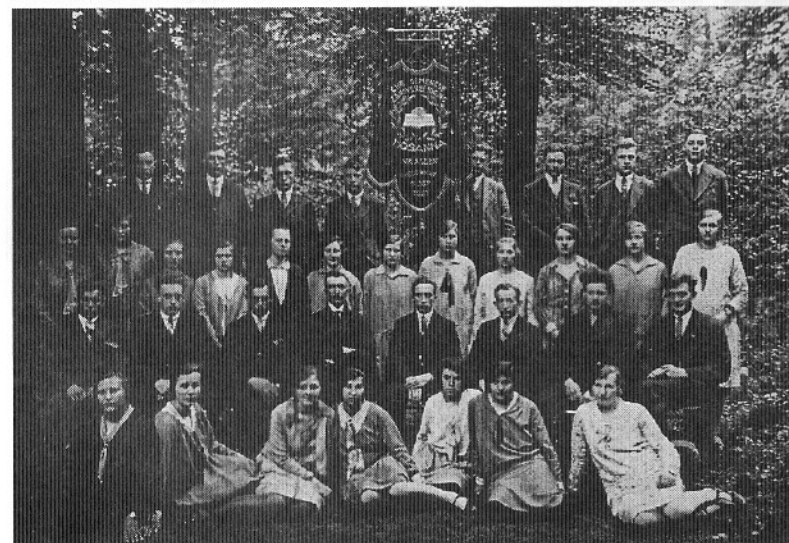
Drs. Dianne Andeweg-Hamer

Noten:

1. Ampt Epe, no. 86, 1989, p. 19
2. Veluws Nieuws 18-3-1980
3. Reproductie in archief; fotomap Ter Braak 1954
4. Ampt Epe, no. 86, 1989, p. 20
5. "Epe en Oene 800 jaar", p. 53 voor tekening
6. Ampt Epe no. 85, 1988, p. 12-17; Veluws Nieuws 6-7-1-1954
7. Map 7 ter Braak p. 38; Ampt Epe 1983; krantenartikel z.j., z.n., jaren '70 20^e eeuw?
Historische rondwandeling, z.n., z.j.
8. Ampt Epe, 1977, p. 26
9. Krantenartikelen Gelders Dagblad 2002

Hosanna, een christelijk zangkoor

Het christelijk gemengd zangkoor Hosanna bestond op 6 oktober 2003 80 jaar. Een goede reden om wat aandacht te schenken aan de historie van dit koor.

Hosanna tijdens een zangersdag in Zeist (1930)

De oprichting en huisvesting

Hosanna werd op 6 oktober 1923 opgericht door de heer W.J. van 't Einde uit Vaassen. Hij nam het initiatief om met neven en nichten, vrienden en bekenden een zangkoor te starten. In het begin had het koor nog geen oefenruimte en daarom werd de zolder van de heer van 't Einde daarvoor wekelijks gebruikt. De eerste jaren was het koor nog niet zo groot, dus paste dit nog wel. Zo werd het driejarig bestaan van het koor daar nog gevierd, onder het genot van koffie en een glaasje, omlijst door verschillende voordrachten. De ruimte kende zijn beperkingen, maar de oprichter had

ook enkele kinderen. Het mag duidelijk zijn dat die tijdens de repetitieavonden maar slecht konden slapen. Er werd daarom gezocht naar een betere plaats voor de repetities en die werd gevonden bij de hervormde kerk. Het koor kon op de woensdagavonden het bij de kerk gelegen catechisatielokaal gebruiken. Het aantal leden van het koor kon daardoor verder groeien. Sinds 1967 repeteert het koor in kerkelijk centrum "De Rank". De woensdagavond is door de jaren heen de repetitieavond van het koor gebleven.

De dirigenten

De oprichter was tegelijkertijd ook de eerste dirigent van het koor. Hij was sinds 1915 organist in de kerk en had dus ook voldoende ervaring bij het begeleiden van zang.

Zoals hiervoor al werd aangegeven hadden de kinderen van de dirigent de muziek al met de paplepel ingegoten gekregen. Toen de heer van 't Einde in 1941 plotseling overleed nam zijn oudste zoon Heymen (1918) het dirigeerstokje op 23-jarige leeftijd over. Muziek en zang waren zeer belangrijk voor hem en hij zette zich dan ook met volle overgave in voor het koor. Onder zijn leiding groeide het koor verder in omvang en kwaliteit. Hij bleef tot 1993 aan het koor verbonden als dirigent. Toen hij, 52 jaren na zijn eerste aantreden, op 75 jarige leeftijd afscheid nam van het koor werd hij tevens gehuldigd als erelid.

Het concert ter ere van het 50-jarig jubileum van het koor werd gehouden onder leiding van de heer Kluin, die ook een aantal jaren dirigent van het koor is geweest.

Sinds 1993 staat het koor onder leiding van Rien van Heerde.

Concoursen, uitvoeringen en repetities

Het koor deed vanaf 1928 regelmatig mee aan concoursen

W.J. van 't Einde

en behaalde daarmee veel goede resultaten. Het aantal eerste prijzen, ook vaak met lof van de jury, is groot. Voor het koor kon de dag dan al niet meer stuk. Het verenigingsuitje, dat meestal aan de concoursdag werd geknoopt, werd dan ook een feest. Wanneer het koor 's avonds door de bus terug werd gebracht haalde het Vaassens Fanfarecorps het koor een aantal malen in en vergrootte de feestvreugde verder. Veel mensen stonden dan al te wachten om het koor met het behaalde resultaat te feliciteren. Het koor werd op deze concoursen meestal vergezeld door haar twee ereleden, ds. Kalmijn en de weduwe van de oprichter, mevrouw van 't Einde.

Ook bij de jaarlijkse zanguitvoeringen waren de ereleden vaak aanwezig. Deze werden gehouden in het gebouw van Christelijke Belangen aan de Kosterstraat. Het programma bestond uit twee delen: voor de pauze werden enkele liederen gezongen en na de pauze voerden de leden van het koor een toneelstuk op. Voor veel Vaassenaren was dit, in de tijd dat er nog geen TV was, een prettige uitgaansavond.

Uiteraard trad het koor ook regelmatig op in verzorgingshuizen en verleende het haar medewerking aan kerkdiensten. Het kerstfeest met de gehandicapte bewoners van huize de Kroon werd zo langzamerhand een traditie.

De repetities van het koor waren vaak gezellig. In de eerste jaren werd tijdens het oefenen ook vaak het nodige handwerk verricht. De meeste dames breiden dat het een lieve lust was en gaven daarmee invulling aan het spreekwoord dat luidt: een vrouwenhand en een paardentand mogen nooit stilstaan.

Bestuur

Door de jaren heen heeft het koor natuurlijk veel bestuursleden gehad. Uiteraard gaan we niet alle bestuursleden behandelen. Eén man spant echter de kroon, Willem Prins. Hij heeft meer dan 25 jaar een bestuursfunctie vervuld. Tevens beheerde hij de kas van blijde en droeve dagen. Wanneer hij dan, vanuit die hoedanigheid, een ziekenbezoek aflegde deed hij dat vaak samen met Roelof Prins. Bij binnenkomst zei Willem dan steevast: "Wülle komp

oe een prinselijk bezoek breng'n" Na vele jaren lidmaatschap werd hij dan ook als erelid van het koor benoemd.

Kleding

Toen het koor in 1968 45 jaar bestond schafte het voor de dames nieuwe koorkleding aan. Het waren zwarte korte zwarte jurken met of zonder korte mouw. De mannen konden natuurlijk niet achterblijven en zo werd in de jaren zeventig een kledingcommissie in het leven geroepen om ook voor de mannen mooie pakken bij elkaar te krijgen. Om het geld bij elkaar te brengen werden een aantal acties. Zo werd er een soepkar geplaatst tijdens de Avond Rijwiel Vierdaagse, werden rommelmarkten georganiseerd en verkochten de dames hun handwerk. Onder het handwerk mooie truien en natuurlijk de sokken van de oude mevrouw van den Berg van de Apeldoornseweg. Zij heeft jarenlang voor het koor gebreid en die sokken werden tijdens de acties snel verkocht.

In 1978 was het benodigde geld bij elkaar gespaard en vanaf die tijd dragen de mannen pakken. De kleding van de dames werd ook aangepast. De dames kregen bij die gelegenheid lange jurken.

Geluidsopnames

Hosanna heeft een aantal keren haar muziek vast laten leggen op geluidsdragers.

In 1979 kwam de eerste langspeelplaat uit. Daarna werden ook met de andere koren van dirigent Heymen van 't Einde nog twee LP's gemaakt.

Onder leiding van Rien van Heerde is in de negentiger jaren ook een CD opgenomen, waarop naast Hosanna ook de andere koren van Rien van Heerde te horen zijn.

Bij het opstellen van dit artikel is gebruik gemaakt van het artikel uit de jubileumkrant ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van Hosanna.

Wim van 't Einde

Smidsvean.

*Onze voeten heb ons noar de kante van et vean ebrach.
't Lig doar zowat dichte egruud.
Gres en biesen heb zich meister emaa
en neer eleg over et water
en onze jonge joaren.
Links ...rechts ...zo vere a'w zien kunt.*

*Et gres en de biesen wordden emeijd.
En de kiender heb hier op heur eerste hölties,
ächter een stoel
of an de hand van moeder, leren schaatsen.
Links ...rechts ...boem!*

*De kiender wordden groter, de hölties ok
en de stoel bleef thuus.
Et schaatsen begon veuran, et 'kanaal' over
tut helemoale noar achteren an toe.
Links ...rechts ...veerder en veerder.*

*De bomen stonnen stille langs de kante.
Vader en moeder ... en opa en opoe ok.
Met mekare keken ze noar een kiendwean
dät zo mǎ veurbie egoan was.
Links ...rechts ...helemoale vot.*

*En weer stoat d'r een paar grootolders langs de kante.
herinneringen komp of en an.
Op de kleine stuksies water die nog te zien bint
hef de wienter dunne strepen e-trökken,
teer en breakbaar.
Links ...rechts ... deur mekāre.*

*Een hand nemp die van mien stevig vaste
en samen lope wule veerder.*

9 januari 2000
Lijda van den Bremen-Jonker.

Een nieuwe kerk voor Vaassen (2)

Het vernieuwen van de kerk kost natuurlijk veel. Er moest geld in worden verzameld en de kerk was een jaar lang niet beschikbaar voor de zondagse eredienst. Een beslissing om dit in gang te zetten moest dan ook zorgvuldig worden genomen.

In de vergadering van kerkvoogden en notabelen van februari 1852 wordt het besluit om de kerk aan te besteden als volgt beschreven:

De president deelt namens het collegie van kerkvoogden aan de vergadering mede dat tot de vernieuwing van het kerkgebouw volgens opgaaf en berekening van den Architect Looman, stadsbouwmeester te Deventer, en J.H. de Bruin, timmerbaas alhier, benodigd is eene som van f 11.600,00 dat echter die deskundigen hebben te kennen gegeven zich verzekerd te houden dat bij een Publieke aanbesteding de kosten niet te vollen zullen benodigd zijn.

Dat om tot de uitvoering van dit plan te geraken men over de volgende middelen kan beschikken als a uit het batig slot van het jaar 1850 f 1200,00, b uit vrijwillige bijdragen zoo wel binnen de Gemeente als Elders. Zie afschrift der Lijst van Intekeningen f 4500,00. Te zamen f 5700,00.

Dat er alsoo nog ontbreken zouden een som van f 5900,00 welke men voorstelt op te nemen tegen een Rente van 4 ten Honderd, waarvan men alhier de gelden wel kan bekomen. Dat men zich voorstelt en zal verplichten om dat kapitaal in jaarlijkse termijnen van niet minder dan f 200,00 af te lossen, te beginnen over 1854 en zoo vervolgens, waartoe zoo wel als tot de betaling der rente men berekend in staat te zullen zijn door de gewone kerkelijke baten, zoo wel als door de vermeerdering der inkomsten van de Kerk, die te

verwachten zijn uit de meerdere zitplaatsen welke de Kerk zal erlangen en waartoe groote behoefte bestaat.

Kerkvoogden stellen derhalve voor dat de vergadering zal bepalen,

1ste dat op de voorgestelde wijze tot de herbouw van het oude en bouwvallige Kerkgebouw in deze gemeente zal worden besloten en

2^e dat deze vergadering Kerkvoogden zal magtigen om tot de aanbesteding van een nieuw Kerkgebouw over te gaan, zoo wel als om een geldlening tot een bedrag van niet hooger dan f 5900,00 te sluiten. Alles met dien verstande dat daarop door tusschenkomst van het Provinciaal Collegie van toezigt op de administratie der Herv. Kerk in Gelderland, de goedkeuring van Heeren Ged, staten deser Provincie zal zijn verkreegen. Bovenstaande voorstel in overweging genomen zijnde zoo wordt dien overeenkomstig besloten, en zal extract deses aan gezegt Collegie worden toegezonden onder overlegging der teekening en van de begrooting der kosten.

De architect van de nieuwe kerk was P. Looman. Hij was stadsbouwmeester in Deventer. De kerk was in Gelderland het eerste kerkgebouw dat in de stijl van de neogotiek werd gebouwd. De kerkvoogden lieten alleen het schip vernieuwen omdat de toren vanwege de Staatsregeling 1798 eigendom was van de burgerlijke gemeente. Niet duidelijk is waarom de toren niet is vernieuwd.

Tijdens de nieuwbouw werden de kerkdiensten gehouden in de school. Wegens de beperkte ruimte werd de diensten slecht bezocht en was de opbrengst van de collecte laag. Dit werd gecompenseerd door een initiatief van de kerkvoogdij. Er werd besloten een collecte langs de huizen te houden. Het was voor de plaatselijke kerk een enorme opgave om het benodigde geld binnen te krijgen. Dat lukte voor bijna de helft, de rest moest worden geleend. Het was dus logisch dat

de kerkvoogdij de kosten aan de hoge kant liet schatten. Tegenvallers zouden immers grote problemen opleveren voor de financiering van het project. Nu kwam de kerk in het midden van de 19^e eeuw goed uit met het beschikbare budget en hield men regelmatig aanzienlijke bedragen over op de begroting. Toch bleef men voor het zekere kiezen door ook de te verwachten meeropbrengst van de verhuur van zitplaatsen alvast mee te rekenen.

Het provinciaal college van Toezicht van de kerk stemde na het voorstel tot nieuwbouw van de kerkvoogdij in met het voorstel tot de bouw van het nieuwe schip van de kerk.

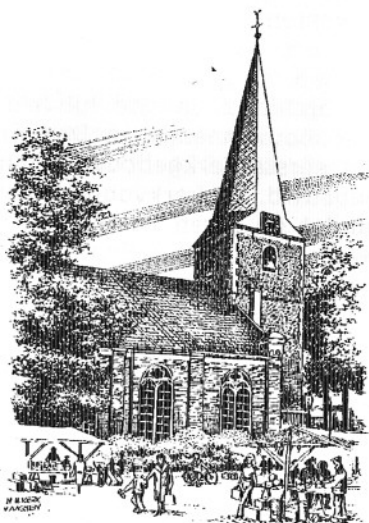
Om verschillende redenen werden de kosten uiteindelijk bijna 12.000 gulden. Deze kosten werden gedekt door de volgende opbrengsten:

De eigen gemeenteleden tekenden tezamen voor 3299,06⁵ gulden in. (De ⁵ na het centenbedrag staat voor een halve cent.) Dominee Nijhoff had buiten Vaassen ook een aantal vrijwillige bijdragen gekregen, die samen 1237,37⁵ gulden bedroegen. Onduidelijk is wie de gevers waren van dit bedrag. Duidelijk is echter wel dat dominee Nijhoff bekenden en vrienden om een bijdrage had gevraagd.

De 5900 gulden werd geleend door aandelen van 200 en 100 gulden uit te geven aan gemeenteleden. Op de aandelen werd 4% rente vergoed.

De bouw van de kerk werd publiek aanbesteed en gegund aan aannemer P^h. Wegerif uit Apeldoorn. De bouw verliep echter langzamer dan gepland. Hierdoor was de aannemer een korting van 262,42⁵ gulden op de aanneemsom verschuldigd.

Wim van 't Einde

Willem van Haersolthe tot Yrst, ambtsjonker van Epe (3)

In het vorige nummer besprak ik het bouwen van bruggen en de medische zorg. Het vervolg gaat over de armenzorg in Oene en administratieve perikelen.

NB: Ik constateerde dat ik in nr. 143 een fout maakte door Hendrik Brouwer als schout te presenteren; hij was scriba(ambtsschrijver). De schout heette Derk Brouwer.

De armen van Oene

In september 1771 verzocht Aaltje Herms, weduwe van Hermen Schurink, de diaconie van Oene om bijstand omdat zij en haar aan toevallen lijdende dochter geen kans zagen in hun levensonderhoud te voorzien. Een goede reden om wat naastenliefde van de kerk te verwachten, zo redeneerde de weduwe, die hoopte op een gunstige beslissing. Maar haar verzoek verzeilde in de ambtelijke molen. De diaconie van Oene had namelijk strikte instructies van Yrst, die geen liefdadigheid duldde zonder een grondig onderzoek. Door de eisen van hun strenge meester verkrampten de kerkheren in hun beslissingen. De oplossing was het rekest -voorzien van de nodige achtergrondinformatie- door te zenden aan de jonker. Zo kwam Yrst te weten dat dochterlief ondanks haar toevallen een kortstondige relatie aan was gegaan met een onbekende manspersoon. En dat was niet zonder gevolgen gebleven, want ze was te Deventer bevallen van een 'onecht' kind. Dochter en baby hadden vervolgens -zonder toestemming van de kerk- hun intrek genomen bij hun respectievelijke moeder en grootmoeder. Ondanks deze informatie was Yrst niet tevreden en eiste nader onderzoek. Waarom had de ongehuwde moeder niet om alimentatie gevraagd? Daar hadden de diakenen niet aan gedacht en om de veeleisende jonker tevreden te stellen haasten zij zich naar het huisje van de weduwe. Daar aangekomen wachtte hun een verrassing. Er bleek nog een dochter te zijn die bijverdiende als naaister. Met het schaamrood op de kaken

moesten zij de jonker bekennen dat zij de kost voor het gezin kon verdienen. Yrst besliste vervolgens dat Aaltje geen bijstand kreeg en de jonge moeder maar een proces moest starten om alimentatie af te dwingen.

Blijkbaar was er veel armoede in 1771. Zo verzocht een vrouw die met haar vier zonen in het armenhuis woonde om een lening. Dat werd direct door de diaconie afgewezen, want de jongens konden immers de kost verdienen. Anders verliep het met een rechtstreeks verzoek van Gerrit Berens Puis die het opnam voor enkele armen. Yrst ging niet over één nacht ijs en wilde wederom nader onderzoek. Het antwoord kwam nog dezelfde maand. De armen in kwestie woonden in een huisje staande op grond van een zekere Jacob Eikelboom, waarvoor de huur al door de kerk werd betaald. Een eerder verzoek om een lening was afgewezen omdat de dochter des huizes de koe had verkocht. Dat was in de ogen van de diakenen geen beste zet, maar er was meer. De dochter in kwestie was bij haar man weggelopen en had toevlucht bij haar vader gezocht. Yrst was het volkomen met de diakenen eens en besloot dat er geen reden was de gevraagde steun te verlenen. Dochterlief moest maar teruggaan naar haar man oordeelde de niet-geëmancipeerde jonker. De reden waarom de vrouw was gevlucht was niet interessant voor de bestuurder.

De nood bleef stijgen en in januari 1772 was de kas van de diaconie leeg. Het collectegeld bracht niet voldoende meer op. Diaken Gerrit Roelofs vroeg toestemming aan Yrst om de eiken 'staande op het groene weggetje langs Heile Lucasackers' te mogen kappen en te verkopen. Er zou voor nieuwe aanplant worden gezorgd, aldus de bezorgde Roelofs. Yrst zag in dat er snel moest worden gehandeld en gaf zijn goedkeuring aan het plan. Schijnbaar vertrouwde hij de administratie van de kerkbestuurders niet echt, want de schout kreeg opdracht bij het kappen en het innen van de opbrengst aanwezig te zijn. Hierdoor verstevigde Yrst zijn controle op de kas.

Er was echter geen reden te twifelen aan het financiële inzicht en beheer van de diaconie. Dat blijkt wel uit de treurige geschiedenis rond kleermaker Hendrik Tessemaker. Sinds jaar en dag (ver)maakte hij in opdracht van de

diaconie kleding ten behoeve van de armen. Het mes sneed aan twee kanten. Tessemaker verdiende de kost en was daardoor in staat een akker van zijn broodheren te pachtten. Er werd met gesloten beurs betaald. Een eenzijdige actie van de kerk maakte een einde aan het zorgeloze bestaan van de kleermaker. Diaken Gerrit Roelofs nam drastische maatregelen om zijn kastekort terug te dringen door in te gaan op het aanbod van een ongehuwde kleermaker die onder de prijs van Tessemaker dook. Het gevolg was deze zonder werk kwam te zitten en zijn pacht niet kon opbrengen. Een dringend beroep op Yrst (januari 1772) had een averechts effect, want de jonker had alle begrip voor de zet van Roelofs. Hij was dan ook niet van plan met zijn hand over het hart te strijken en gaf de kerk opdracht de achterstallige pacht te vorderen. Mocht er niet betaald worden dan moest de sterke hand maar ingezet worden, aldus de jonker. De in het nauw gedreven kleermaker voorkwam een kennismaking met de sterke arm slechts door snel zijn prijzen te laten dalen om zodoende weer werk te krijgen. De kerk werd de grote winnaar van de prijzenoorlog. Bijstand werd slechts verleend als het aantoonbaar nodig was, oordeelde Yrst. Door zijn controle op de diaconie drukte hij zijn stempel op de armenzorg in Oene.

Een late afrekening

In mei 1771 overleed Cannenburch, waardoor Yrst als oudste ambtsjonker de ambtskas ging beheren. Uit de periode onmiddellijk na de dood van zijn voorganger is duidelijk dat Yrst niet bepaald blij was met de manier waarop die zijn werk had gedaan. Zo bleek er achterstallig onderhoud aan de kerken en andere 'overheidsgebouwen' (pastorie, school) en dat de administratie onvolledig was. Yrst moest moeite doen de zaken weer recht te trekken en stuitte daarbij op de nodige problemen. Vooral het ontberen van een goed archief was hier debet aan.

In september 1771 schreef dominee Zegerius uit Epe dat dijkschrijver Van Dompsele over de jaren 1739-1770 keurhaver voor de dijkstoel vorderde wegens bezit van enige akkers. Schijnbaar had de functionaris zijn administratie

eveneens verwaarloosd, maar waarschijnlijker is dat de dood van (dijkgraaf) Cannenburch het sein was voor een aanval op zijn opvolger Yrst. De predikant protesteerde nog wel door op uitzonderingsbepalingen voor geestelijk bezit te wijzen, maar daar wilde de dijschrijver niets van weten. Yrst gaf opdracht de zaak tot de bodem toe uit te zoeken. Het was vooral van belang vast te stellen of het om geschonken of gekocht bezit handelde, want dat maakte verschil uit meende de jonker. Maar die vraag kon het kerkbestuur niet beantwoorden. De papieren lagen, zo deelde men vanuit Epe mee, op de Cannenburch. Yrst moest tandenknarsend om uitstel van betaling vragen, waarbij hij de douarière Van Ysendoorn á Blois als schuldige aanwees. Zij had immers het archief nog steeds niet overgedragen. De in zijn vuist lachende Van Dompsele gaf genadig uitstel tot Eper kermis; dan wilde hij boter bij de vis.

Een ander voorbeeld van een onvolledige administratie was de zaak van Berent Vorselman, schut te Gortel. Als ambtenaar in functie had hij altijd vrijstelling genoten voor het betalen van ambtslasten. Maar de jager werd geconfronteerd met een nieuwe wind. De zetters -inners van de belasting- gingen zijn woning niet voorbij en eisten dat ook hij zijn steentje bijdroeg. De schut weigerde dit en haastte zich naar Yrst in de hoop dat deze de 'ambtelijke dwaling' wel recht zou zetten (oktober 1771). Immers de vrijstelling was altijd verleend door Cannenburch en waarom nu niet? Bovendien betaalde ook zijn collega in Barneveld niets, aldus de getroffene. Yrst dubde over het verzoek. Enerzijds wilde hij de relatie met zijn jager goed houden, anderzijds was de financiële situatie niet rooskleurig. Dat laatste gaf de doorslag. De jonker was daarbij wel zo slim om het probleem af te wentelen. Omdat uit de papieren niets bleek van vrijstelling moest de aangeslagene zelf zijn gelijk bewijzen, zo schreef de jonker aan ontvanger Haack en zetter Tuenis Jansen Vorsselman. De schut werd het kind van de rekening, want ook hij moest een gang naar de Cannenburg maken in de hoop dat de douarière haar archief op orde had gebracht.

Yrst had het maar wat druk met het in orde brengen van de verwaarloosde administratie. Noodgedwongen verbleef hij in

1771 meer dan het gebruikelijk aantal dagen in het Ambt. Zo confereerde hij in december 1771 met de kerkmeesters van Vaassen, Jannes de Goeier en Ariaan Hafcamp, over de staat van de kerk. Yrst besliste onder andere dat de administratie van het bank- en stoelgeld zo snel mogelijk weer in orde moest worden gebracht, offertes voor reparaties moesten worden gevraagd en dat een obligatie niet zou worden afgelost. Met het afhoren van rekeningen had hij meer werk. Alle handelingen van de kerkheren werden zorgvuldig nagegaan, waarna de kas werd gecontroleerd. Zo kreeg de jonker greep op de financiën en het beheer. Maar de overijverige Yrst was niet snel tevreden en eiste meer. Hij wilde ook de rekening van het St. Antoniegilde van Vaassen controleren. En daarmee haalde hij een beerput open.

In eerste instantie leek er niets aan de hand. Jannes Muller kwam namens zijn ziek te bed liggende vader Wouter verantwoording afleggen. Yrst kon tevreden zijn want de Mullers hadden hun zaakjes goed voor elkaar. Zoonlief mocht dan ook met een pluim op de hoed huiswaarts keren. Maar de als een terriër opererende jonker ontdekte dat er een aparte rekening voor de korenpachten en uitbetaling van zaad was bijgehouden. Zijn naspeuringen leidden hem naar Anna Hafcamp, weduwe Van Bussel en herbergierster 'In de Valk' te Vaassen. Haar eerste man Roelof Roelofs was als gildenmeester verantwoordelijk geweest voor deze aparte administratie. Ironisch genoeg verbleef Yrst onder haar dak. En omdat hij het genoeg van het verblijf graag zo wilde houden gaf hij koster-schoolmeester Eekmars de opdracht bij de weduwe om de papieren te vragen. Het antwoord van de herbergierster zal hem bekend zijn voorgekomen: 'die zijn op de Cannenburch'. Prompt werd nu scribe Hendrik Brouwer ingeschakeld die een kleinzoon van Roelof Roelofs opspoorde, een zekere Roelof Lubberts, ruiter in de compagnie van majoor Van Ysendoorn á Blois. De arme soldaat wist van niets. Yrst was allerm minst tevreden en schakelde de sterke arm in. Schout Derk Brouwer kreeg opdracht de weduwe en haar kleinzoon te verhoren.

In december 1771 verschenen de gedaagden voor schout Brouwer. Anna die als eerste werd verhoord verklaarde verontwaardigd nooit papieren van het gilde te hebben

gezien. Toen was het de beurt aan kleinzoon Roelof Lubberts. De ruiter, gewend zijn meerderen te gehoorzamen, had zich goed voorbereid en legde een aannemelijke verklaring af. Grootvader Roelof was in 1739 overleden en hij was pas geboren in 1745 om vervolgens op 9-jarige (!) leeftijd de deur uit te gaan om bij boeren te dienen. Zijn vader, Lubbert Roelofs, was in 1765 overleden zonder ooit over het gilde te reppen, aldus de Vaassenaar. Bang om een blauwtje te lopen bij de jonker gaf de schout het niet op. Was er dan niets bewaard? Zijn kruisverhoor had alsnog succes. Plots herinnerde Roelof zich een boekje dat hij aangetroffen had in de boedel van vader. Misschien dat daar wel wat aantekeningen in staan, opperde de ruiter, en om de schout te gerieven verklaarde hij bereid te zijn het documentje af te staan aan Yrst. De opgeluchte Brouwer haastte zich naar Yrst om hem het goede nieuws te vertellen. Maar de jonker reageerde niet zoals verwacht, sterker, hij dreigde de Vaassenaren voor het landgericht te dagen. Voor Anna en Roelof er zat niets anders op dan ook richting de Cannenburch te lopen in de hoop dat de douarière nog wat papieren kon opduiken. In januari 1772 kwam de zaak nog eenmaal onder de aandacht. De weduwe en haar kleinzoon moesten nogmaals met de billen bloot bij Yrst die zij genadig om uitstel van hun zaak vroegen. De kasteelvrouw had nog steeds geen tijd gevonden om naar de papieren te zoeken, aldus de ongelukkigen. Hoe de zaak verder af liep vermeldt het resolutieboek niet. Wel blijkt uit een memorie dat de vrouwe van de Cannenburch nog geld schuldig was aan het gilde en dat zal de reden zijn dat de archieven maar niet werden overgedragen.

De jonker was de douarière en haar administratie goed zat. Hij nam maatregelen en gaf scriba Brouwer de opdracht een kamer te huren in Epe. Daar moesten de papieren worden bewaard in een aangeschafte kast. Epe werd hierdoor hoofdplaats van de gemeente, de geboorte van het 'gemeentearchief' een feit en de jonker sloeg de weg in naar een professionele administratie.

Bronnen:

Oud-archief Epe, invr. 1, 22.

Antwoord van Gerrit Roelofs, diaken van Oene, op de vragen van jonker Willem van Haersolthe tot Yrst, over de klacht van kleermaker Hendrik Tes(se)maker, 3-2-1772. (Oud-archief gem. Epe, invnr. 9)

*Ter beantwoording Aen Zyn Hooghe Rooren Heer
Amptjonker Weegens Vlagte van Hendrik tasmaker
Weegens De Diaconij Van Oene om Dat hem het werk
is afgenomen weegens het maaken der Kleeren voor de
Armen Hier voor hun Verordigde Reeden*

- 1 *Is in het Jaar 1767 en 1768 het werk aan vromen
Hendrik tasmaker toegeschikt om te werken voor
De armen maer de Reekeninge ontfaangen Zien is vrom
Een gedeltte een 4 dunder het arbeids loon als vromse
kleermaker die vrij nu Ziedert gehat hebben gelijk
Aen de reekeningen te Zien is*
- 2 *Bennen Diaconen altoos gewent als daer wat niets
Wient ge'maakt dater altyt overschiet om wat onts
meede te verstellen het spelk van vromse
Hendrik tasmaker niet is gevonden gelijk bij vorige
of teegens vromdige kleermaker is hoe dat het hier
meede is kunnen wy in bedenkingen geeren*
- 3 *Zoo Dierft Hendrik tas maker Zeggen dat hem
het werk der armen toegeregt is dat is ook volstrekt
onsmer daer is gestelt by de verpagting dat men
wel zulks doet maer dat men daer niet aen vromde
verbonden vreden gelijk ik en meer vromige Diacon
wel vreden dat hem zulks geregt is het verwordent ons
dat Zoo een kleermaker voor Zyn Hooghe Rooren met
Zoo een leugen durft te verschynen*

*Hier op vromagten Van Zyn Hooghe Rooren
Antwoord of zulks vromse Hendrik tasmaker
Zijn lang verschulde pgt zal moeten betalen of niet
Uns Don3 Februar 1772
Gerrit Roelofs Diacon In der tijt*

Gesignaleerd 2004 1

Gens Nostra

Gens Nostra jaargang 58 nr 10, oktober 2003 beschrijft de joodse familie De Lange uit Elburg.

Sprekenscheurkalender 2004

IJsselacademie jaargang 26 nummer 3 kondigt voor de dialektliefhebbers een spreukenscheurkalender voor 2004 aan. Het dialect komt behoorlijk aan bod in deze aflevering. O.a. met het gebied waar zoals bij ons verkleinwoorden eindigen op -ien en een umlaut krijgen. Hier wordt nog eens duidelijk dat rivieren niet, maar onbegaanbare gebieden als moerassen wel scheiding maakten tussen mensen.

Ons Erfgoed

Ons Erfgoed jaargang 11, nr 5, september-oktober 2003. Hierin een artikel over hoe men in het verleden rekende, met enkele voorbeelden van het gebruik van de abacus. Verder komt uiteraard Bartjens die ook nog schoolmeester in Zwolle is geweest voor het voetlicht. De twee bladzijden voetnoten bij dit artikel moeten eigenlijk eveneens worden gelezen, omdat daar ook veel wetenswaardigheden in staan. Goed beschouwd is dit verkeerd gebruik van noten, maar dit terzijde. Het artikel is zonder meer het lezen waard.

Veluwse Geslachten

Veluwse Geslachten Jaargang 28 nr 4 2003. In de kwartierstaat Peter van den Born komen Wapenveldse, Vaassense, Eper en Oener kwartieren voor, onder wie Jan Jansen Tabak die in 1687 trouwde. Verder een stukje wederwaardigheden die de classis had met de eerste "hervormde predikant" van Vaassen de oud pastoor Pelgrum van Hierden. Dit stukje staat een beetje plompverloren in het blad, zonder inleiding en zonder dat de schrijver wordt

genoemd. Wim van 't Einde uit Vaassen schrijft twee artikelen in dit blad, één over het schatten van geboortejaren en momenten waarop mensen getrouwd kunnen zijn, een terechte methode, alsmede één over het opzetten van een familieblad.

Westerheem

Westerheem tijdschrift voor de Nederlandse archeologie. Jaargang 52, nr 4, augustus 2003. De afdeling onderwaterarcheologie van de AWN komt voor het voetlicht. In een zin komt daarin het onderzoek in De Waa te Hattem naar voren. De discussie of dit water een IJsselarm was, hoeft echter niet meer te worden gevoerd. Theo Spek heeft in In eenen aangenamen oord... voldoende aannemelijk gemaakt dat de Waa niet een IJsselarm was. Tamelijk veel discussie is er over de vraag of er nog ruimte is voor opgravingen door amateur-archeologen.

Computergeneaal

Computergeneaal. Het blad voor genealogie met computer en internet. Jaargang 1, nr 5, september-oktober 2003. Dit blad kondigt een boek aan: Uw stamboom op de computer, door het Centraal Bureau voor Genealogie in samenwerking met het gratis stamboomprogramma Aldfaer aangeboden. Zie ook www.aldfaer.nl. Ook interessant is de site www.familienaam.nl waar je kunt zien hoeveel naamgenoten in 1996 in Nederland woonden en hoe de spreiding was. Ook de site www.dewoonomgeving.nl wordt aangekondigd. Deze site is een aanrader! Hij bevat alle meer dan 10.000 oorspronkelijke kadastrale minuutkaarten van Nederland. Slim is, dat GensDataPro in staat blijkt om de gegevens van een huwelijk gevonden met GenLias op het internet, rechtstreeks te kopiëren in de eigen stamboomstructuur.

Opkomt en ondergang van Dikke Tinne

Eveline van der Steen en Antje Scheper. Opkomst en ondergang van de Dikke Tinne. De reconstructie van een middeleeuws kasteel in Hattem. Uitgegeven door de IJsselacademie te Kampen 2003 ISBN 90-6697-156-8. Een mooi groot boek (A-4 formaat), 111 bladzijden met veel illustraties die op zich al de moeite waard zijn. Eveline van der Steen, archeologe en Antje Scheper die de opgravingen naar het kasteel destijds tussen 1981 en 1992 van nabij heeft meegemaakt, hebben een duidelijk beeld geschetst van Hattems kasteel. Eerst een beschrijving van het kasteelleven, verder een uitleg over archeologische methoden en dan een verslag van de opgravingen zelf. "Het zal niet toevallig geweest zijn dat hertog Willem in 1401 toestemming gaf voor de oprichting van een steenbakkerij op de Hoenwaard" (blz 19). Kort daarop begon hij met de bouw van een kasteel met de dikste massieve muren van Nederland. De opmaak van het boek bevreemdt soms. Zo staan er op de linker bladzijde 24 twee kaderteksten, terwijl rechts bladzijde 25 uitsluitend kale tekst bevat. Meer afwisseling en evenwichtiger was geweest om de tweede kadertekst rechts te plaatsen. In de kadertekst over de Kruittoren op blz. 29 had nog kunnen staan dat deze nog aanwezig was in 1830 bij het begin van het kadaster. De genoemde toren op de schets van Alexander Verhuell was toen bekend als "Armenjagerstoren". De middeleeuwse tekst op blz 31 staat scheef, dat was niet nodig geweest. Blz 32 en 33 bestaan haast uitsluitend uit kaderteksten en illustratie, terwijl enkele bladzijden verder twee pagina's naast elkaar uitsluitend tekst bevatten. Het heeft lang geduurd sinds de laatste opgraving tot dit boek is verschenen, maar het is zeker een aanwinst en aan te bevelen aan een ieder die geïnteresseerd is in de geschiedenis van Hattem.

Heerde Historisch

Heerde Historisch nummer 108 (jaargang 28, nr 2) september 2003. Dit blad bestaat voornamelijk uit een zeer interessante verhandeling met fraaie illustraties op groot formaat over het werk van topografische tekenaars in het

midden van de 18de eeuw. De kerk van Vorchten, het oorspronkelijke kerkje van Veessen (dat in 1842 is vervangen door het huidige gebouw dat zelfs op een iets andere plek is gebouwd) Vosbergen en maar liefst zes afbeeldingen van het verdwenen kasteel Zwanenburg in Vorchten zijn een lust om naar te kijken.

Gens Nostra (2)

Gens Nostra jaargang 58, nummer 11, november 2003. Dit nummer gaat helemaal over criminele voorouders. Erg boeiend.

Gerrit Kouwenhoven

Vulcanus Vaassen 1920-1999

Drs. C. Blaauw schreef een boek over de geschiedenis van de Vulcanus in Vaassen. Als oud-directeur geeft hij in dit boek een gevarieerde kijk op de geschiedenis van het bedrijf, waar zovele Vaassenaren en anderen uit de wijde omtrek hebben gewerkt.

In het eerste deel gaat de auteur in op de factoren die hebben geleid tot de oprichting van de Vulcanus en de rol die Jan Hamer daarbij heeft gespeeld. Belangrijkste reden was dat er behoefte was aan een beter metaal voor een aantal toepassingen. De nieuwe onderneming kreeg al spoedig na de oprichting te maken met de crisis, wat de nodige financiële tegenvallers tot gevolg had. Maar de oprichters en hun financiers van de nieuwe onderneming geloofden in het bedrijf en bleven de onderneming steunen.

Vaassen werd als vestigingsplaats gekozen omdat *aldaar het billijkst te slagen was*. Gewoon het goedkoopst dus.

Rondt interessant voor genealogen is de opsomming van het personeel in de beginjaren van de Vulcanus. De schrijver vermeldt naast de namen van deze personen, ook hun geboortjaar en -plaats, het beroep en het uurloon dat ze kregen voor hun werk.

In het tweede deel noemt de oud-directeur nog een groot aantal medewerkers bij naam, zodat het niet beperkt blijft tot de beginjaren. Hij begint het tweede deel door uitgebreid in te gaan op de techniek die binnen de Vulcanus een plaats had gevonden. Ondanks de vele technische termen blijft ook dit deel goed leesbaar. Een interessant deel voor degenen die graag willen weten wat er gebeurde op de Vulcanus. Daarna komen de afzet- en de inkoopmarkt aan de orde, als ook het beëindigen van de licentie, de behoefte die ontstond aan een kwaliteitskeurmerk en de specialisatie van de Vulcanus.

De economische ontwikkelingen in het begin van de jaren '70 van de vorige eeuw hebben ook hun gevolgen voor de gieterijen en daardoor ontkomt ook de Vulcanus niet aan zwaarder weer. Deze moet noodgedwongen gaan samenwerken met andere gieterijen.

De laatste 27 pagina's zijn gewijd aan de sociale ontwikkelingen, de vervlechtingen met het Vaassense dorpsleven en verbindingen met de branche aan de orde. Kortom 166 pagina's Vaassense bedrijfsgeschiedenis. Het boek is voor €20 te koop bij drukkerij Gelre in Vaassen.

Wim van 't Einde

**Bestuur en Redactie
van Ampt Epe wensen
iedereen
prettige feestdagen en
een goed 2004 toe.**

Inhoudsopgave

Een terug- en vooruitblik	1
Mededelingen	2
Reactie van onze lezers.....	4
Herinneringen uit het verleden (3).....	5
Werkgroep stamboomonderzoek	7
Een bezoek aan het Gelders Documentatie Centrum ...	9
Een Eper jager schrijft ons	11
Villa 'Vijvervreugd'	13
Hosanna, een christelijk zangkoor.....	21
Smidsvean.	25
Een nieuwe kerk voor Vaassen (2)	26
Willem van Haersolthe tot Yrst, ambtsjonker van Epe (3).....	29
Gesignaleerd 2004 1	36
Inhoudsopgave	41